

Nr 35

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utformningen av den s. k. frivården.

I en till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II: 6 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Hamrin* i Jönköping hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en snabb utredning om utformningen av frivården, särskilt i fråga om övervakarsystemet, och en mer organiserad utbildning för övervakarkåren i enlighet med vad i motionen anföres.

I motionen framhålles att den ständiga ökningen av brottsligheten framför allt bland ungdomen ger anledning till en granskning av samhällsvården på området.

I fråga om den s. k. frivården, som omfattar klienter dömda till skyddstillsyn, villkorligt frigivna etc. till ett antal av ca 20 000 personer, framhåller motionärerna att övervakning den 1 september 1965 i 6 293 fall (33,9 %) ombesörjdes av personer som är yrkesmässigt verksamma inom social- och kriminalvården — skyddskonsulenter, skyddsassistenter, tjänstemän vid skyddsföreningar eller andra tjänstemän — medan övervakningen i övriga fall sköttes av icke anställda, arvodesbetalda övervakare. Den frivilliga övervakarkåren dominerar således bland den personal som har att handlägga vården och behandlingen av frivårdsklientelet.

Motionärerna anser det högst otillfredsställande att en och samma övervakare kan tilldelas uppåt 75 övervakningsuppdrag. Även om vederbörande på heltid ägnar sig åt denna verksamhet kan han rimligtvis inte hinna med att sköta så många klienter på ett önskvärt sätt.

Den låga ersättningen, 25 kronor per månad och klient, har enligt motionärerna stundtals angivits vara orsaken till att en övervakare åtar sig för många uppdrag. Den främsta anledningen härtill anser de emellertid vara bristfälligheter i själva organisationen. Skäl finns också att ifrågasätta vilka kvalifikationer vederbörande instanser ställer på övervakare.

Motionärerna anför därefter exempel på övervakarfall som de anser bestyrker uppfattningen att en snabb översyn av övervakarsystemet är påkallad.

Sammanfattningsvis framhåller motionärerna att det med hänsyn till den betydelse frivården måste tillmätas är uppenbart att en snar översyn av hela övervakarsystemet bör vidtas. Det beror i hög grad på frivården om återfallsprocenten skall kunna nedbringas och den nya brottsbalken över huvud skall fungera på sätt man avsåg när den beslutades.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från *kriminalvårdsstyrelsen*, som inledningsvis framhåller att en undersökning visat att de uppgifter som i motionen lämnas om ett visst, av styrelsen identifierat övervakningsfall är grovt förvanskade.

Styrelsen anför vidare:

I och för sig saknar det emellertid betydelse att det relaterade fallet bygger på felaktiga uppgifter. Styrelsen vill inte bestrida att fall har förekommit, där övervakare skött sina uppdrag mindre tillfredsställande eller t. o. m. direkt illa. Frivården har ju en betydande omfattning — antalet klienter är för närvarande över 19 000 — och administrationen är så svårbemästrad, att olägenheter stundom måste uppkomma för dem som står under övervakning. Skyddskonsulenternas kontrollerande verksamhet fungerar emellertid enligt styrelsens erfarenhet ganska väl.

Med anledning av den i motionen framförda kritiken mot att en del övervakare har förhållandevis många uppdrag kan styrelsen hänvisa till en genom styrelsens statistiksektion gjord sammanställning över antalet övervakare med fördelning efter antalet uppdrag på var och en den 1.9.1965. Av denna sammanställning framgår att av antalet övervakare med 26—75 uppdrag fanns vid nämnda tidpunkt vid Stockholms södra skyddskonsulentdistrikt för unga 1, Uppsala 2, Göteborgs för unga 1, Skyddsvärnet i Stockholm 8 samt Skyddsvärnet i Göteborg 6. Under hand har styrelsen inhämtat uppgifter rörande de nämnda övervakarna. Det har därvid framkommit att den i motionen särskilt berörda övervakaren är verksam inom Stockholms södra och norra distrikt för unga. Han hade den 20.11.1965 inom södra distriktet 45 övervakningsuppdrag och inom norra 19. Motsvarande siffror var den 15.3.1966 43 respektive 10. Skyddskonsulenterna i de två distrikten har på styrelsens förfrågan bekräftat att övervakaren är mycket erfaren och sköter sina uppdrag synnerligen väl. I Uppsala distrikt hade skyddskonsulenten själv den 1.9.1965 hand om 27 övervakningsfall, medan skyddsföreningen Uppsala Samhjälp genom sin byråföreståndare vid samma tidpunkt skötte ett sjuttiotal ärenden. Den 15.3.1966 har skyddsföreningen enligt uppgift 52 uppdrag. I Göteborgs distrikt för unga svarade den 1.9.1965 fyra tjänstemän vid skyddskonsulentexpeditionen för sammanlagt ett nittiotal övervakningsärenden. Dessa siffror är oförändrade den 15.3.1966. När det gäller övervakare med mer än 25 uppdrag är det sålunda, med undantag för den berörda övervakaren i Stockholm, fråga om övervakare som fullgör uppdragen i sin tjänst. Styrelsen får i detta sammanhang erinra om att heltidsanställda övervakare i skyddsassistents ställning — sådana förekommer vid Skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg — i likhet med de engelska probation officers anses kunna sköta ett femtiotal uppdrag. Enligt vad styrelsen erfarit har inga anmärkningar av vikt förekommit mot de nu berörda övervakarna med många uppdrag.

Man kan alltså, enligt styrelsens bestämda mening, inte hävda, att övervakare sköter sina uppdrag allt bättre, ju färre övervakningar de samtidigt har. De flesta illa eller mindre tillfredsställande skötta övervakningsuppdragen faller faktiskt på de övervakare som blott har enstaka uppdrag. Det är också naturligt, ty innan någon övervakare får två eller ännu flera uppdrag har han tidigare prövats på och vunnit erfarenhet av enstaka uppdrag. Hur många uppdrag som ska anförtros åt en övervakare beror helt på hans arbets- och andra personliga förhållanden, d. v. s. hur mycket tid och intresse han kan och är villig att satsa på sina klienter.

Styrelsen är givetvis medveten om det angelägna i att undanröja de brister och missförhållanden som kan föreligga inom övervakarsystemet. Detta kan bäst ske genom en effektivisering av skyddskonsulentorganisationen som närmast har att stimulera och kontrollera övervakarnas verksamhet.

Styrelsen vill erinra om den förstärkning av skyddskonsulentorganisationen som genomförts inför ikraftträdandet av brottsbalken. Den nya organisationen har emellertid visat sig för knapp. Till följd härav har styrelsen i sina förslag till anslagsaskanden för budgetåret 1966/67 beträffande skyddskonsulentorganisationen bl. a. föreslagit följande personalförändringar: utökning av assistent- och kontorstjänsterna med 11 biträdande skyddskonsulenter Ae 19, 24 skyddsassistenter Ae 17, 1 kontorist Ae 9, 1 kanslibitråde Ae 7 samt 9 biträden rb. Departementschefen har därefter i statsverkspropositionen år 1966 beräknat medel för fem skyddsassistenttjänster samt föreslagit att anslaget därutöver räknas upp med 270 000 kronor för extra arbetskraft på assistentplanet.

Styrelsen avser att även framgent söka verka för en ändamålsenlig utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen för att därigenom bl. a. möjliggöra en allt noggrannare handledning och kontroll av övervakarna i deras verksamhet.

Utbildningen av övervakare omhänderhas i första hand av skyddskonsulenterna, vilka med hänsyn till andra trängande göromål inte hunnit med att ägna också denna verksamhet tillräcklig omsorg. Utbildning genom kurser m. m. sker dock i avsevärd omfattning. Under år 1965 deltog cirka 1 500 personer i kurser för övervakare.

Till följd av underbemanning på styrelsens utbildningssektion har inte styrelsen kunnat lämna den berörda utbildningsverksamheten det stöd som varit önskvärt. I statsverkspropositionen för år 1966 har emellertid efter framställning av styrelsen föreslagits en betydande upprustning av utbildningssektionen, vilket torde möjliggöra för styrelsen att i högre grad än hittills kunnat ske organisera och leda övervakarnas utbildning.

Då det diskuteras om vad som bör åligga en övervakare ligger det nära till hands att erinra om disproportionen mellan de krav som måste ställas på honom och den gottgörelse som från samhällets sida kan ställas i utsikt. För att förbättra övervakarnas ställning har styrelsen år 1964 hos Kungl. Maj:t väckt frågan om en väsentlig höjning av övervakararvodena, vilka för närvarande utgår med 25 kronor för månad och övervakningsuppdrag. Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition förutsatt att ytterligare utredning i detta ämne erfordras. Den beramade utredningen har numera tillsatts och kommer enligt direktiven att beröra de enskilda övervakarnas ställning inom kriminal- och socialvård (rekrytering, utbildning, arvodeering m. m.).

Att utöver denna utredning tillsätta ytterligare någon annan, av den typ som motionärerna förefaller ha i tankarna, är enligt styrelsens mening helt obehövligt. Det är pengar som kriminalvården först och främst behöver, inte en mångfald av utredningar.

Utskottet

Som framgår av kriminalvårdsstyrelsens yttrande har Kungl. Maj:t för kort tid sedan tillsatt särskilda sakkunniga att utreda frågan om de enskilda övervakarna inom kriminalvården.

Av direktiven för utredningen framgår att de sakkunniga har att överväga olika frågor sammanhängande med den frivilliga övervakarorganisationen såsom rekrytering, arvoden, kostnadsersättning, utbildning och kursverksamhet. I anledning av vad i förevarande motioner anföres må tillika framhållas att i direktiven särskilt utsäges att de sakkunniga jämväl bör pröva om antalet övervakningsfall per övervakare på något sätt bör begränsas.

Då genom den sålunda tillsatta utredningen motionärernas önskemål i allt väsentligt synes tillgodosedda, finner utskottet icke anledning till annan hemställan än

att motion II: 6 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

HARALD J. SKOGLÖSA

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sörlin, Eric Gustaf Peterson, Enarsson*, Hellebladh, Oscar Carlsson, Hedlund* och Nyman*, fru Hultell* samt herrar Wååg och Johan Olsson;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm*, herr Skoglösa, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar, Svensson i Kungälv*, Lundmark, Haglund*, Wikner*, Nilsson i Bästekille, Nilsson i Agnäs*, From och Josefson i Arrie.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.